

Oratie Prof.dr. P.J. den Brok bij het aanvaarden van de leerstoel "Educational Science for Science Education" aan de Technische Universiteit Eindhoven

De docent in perspectieven

Bespreking door:

Lesley de Putter

Technische Universiteit Eindhoven

Het complexe beroep van docent maakt dat deze moet beschikken over allerlei soorten kennis, attitudes en strategieën. In Nederland worden hiervoor de zeven SBL-competenties gehanteerd (zie Stichting Beroepskwaliteit Leraren, www.lerarenweb.nl). Onderzoek naar onderwijs wordt uitgevoerd door zowel vakinhoudelijke experts als vakdidactici, onderwijskundigen, psychologen, pedagogen en sociologen. De docentenopleidingen worden dan ook verzorgd door experts uit deze verschillende domeinen.

Echter, deze experts hebben de neiging om zich uitsluitend binnen hun eigen vakgebied te begeven en niet over de grenzen te kijken naar andere expertgebieden. De uitvoerende van het vakgebied, de docent, wordt daarentegen wel geacht de verschillende domeinen tijdens het uitvoeren van het beroep te combineren, te integreren en toe te passen. In de opinie van Den Brok is het dan ook belangrijk om niet alleen te erkennen dat onderwijzen een multidimensionale activiteit is, maar ook onderzoek en onderwijs uit dit perspectief te benaderen.

In zijn oratie gaat Den Brok in op de verschillen en verbanden tussen vakdidactisch en (algemeen) onderwijskundig onderzoek. De vakdidactisch onderzoekers rekenen tot hun domein meer dan alleen de inhoud van het betreffende schoolvak (De Vos, 1995). Tot de vakdidactiek worden, domeinspecifiek, curriculumontwerp en curriculumevaluatie gerekend, onderwijsinnovaties, verschillende wijzen van leren en het bestuderen van leerprocessen. De onderwijskundige onderzoekers zouden zich volgens Raat (1981) op interdisciplinair niveau bezig houden met het onderwijsleerproces.

Den Brok illustreert dit aan de hand van het omgaan met diversiteit binnen de context van de bètavakken. Zo is naar dit onderwerp gekeken vanuit het perspectief van de interpersoonlijke relatie tussen docent en leerling (Den Brok et al., 2010). Uit onderzoeken blijkt dat allochtone leerlingen anders behandeld worden: zij krijgen minder beurten in de klas, worden eerder aangesproken op gedrag, krijgen kortere en minder positieve feedback en hebben docenten lagere verwachtingen ten aanzien van hun intellectuele prestaties (Den Brok & Levy, 2005). Vanuit vakdidactische hoek is gekeken naar diversiteit in bijvoorbeeld schoolboeken. Hieruit blijkt dat schoolboeken voornamelijk stereotypische afbeeldingen gebruiken voor wetenschappers (man, blank), waardoor autochtone jon-

gens zich meer aangesproken voelen door het boek dan bijvoorbeeld allochtone meisjes (Van Griethuijsen & Van Eijck, 2010). Vanuit taalkundig oogpunt is de toegankelijkheid van de vaktaal voor allochtone leerlingen helaas vaak geen aandachtspunt voor de docent. Allochtone leerlingen krijgen daardoor (te) weinig gelegenheid om de taalvaardigheid te oefenen binnen het vak en krijgen beperkte feedback op de (vakspecifieke) taalvaardigheid (Van Eerde et al., 2008). Verbinding tussen de bevindingen over allochtone leerlingen ligt op dit gebied voor de hand, maar vindt weinig plaats. Ook in lerarenopleidingen zijn de vakgebieden onderwijskunde en vakdidactiek vaak netjes gescheiden in afzonderlijke vakken of modules, alhoewel net is aangetoond dat op een onderwerp als diversiteit een kruisverband gemaakt kan worden.

Om een multiperspectivistische aanpak te kunnen hanteren, zou men onderwijs moeten zien als een multidimensionale activiteit. Studies met een bepaald perspectief zouden dan simultaan kunnen worden ingezet om bepaald gedrag of kennis te bestuderen. Op het niveau van de klas zou men dan het vakinhoudelijke, het interpersoonlijke, het morele en het leeractiviteiten perspectief kunnen hanteren. Den Brok geeft in zijn oratie hiervoor enkele voorbeelden, zoals vragen die je vanuit de perspectieven zou kunnen stellen bij het zien van een klassikale uitleg van een docent over grafieken binnen het vak wiskunde.

Op onderzoeksgebied zou men bijvoorbeeld onderzoek aan curricula kunnen uitvoeren met zowel de onderwijskundige als de vakdidactische wijze van analyseren. Ook het integreren van inzichten van meerdere perspectieven binnen onderzoek zou meer nagestreefd moeten worden, bijvoorbeeld bij ontwerponderzoek en observatieonderzoek. Verder uitgewerkt binnen het bètadomein zou een vakoverstijgend bètaperspectief gebruikt kunnen worden om onderzoek op te zetten. Ook het combineren van competentiegebieden als professionele identiteit en praktijkkennis biedt een onderzoeksperspectief waarin meer werelden samen komen.

De lerarenopleidingen zouden een multiperspectivistische en geïntegreerde benadering kunnen nastreven in leeractiviteiten zoals het opnemen van lessen op scholen en die vanuit meerdere perspectieven bespreken en analyseren, en het geven van minilessen door studenten en die vanuit meerdere perspectieven beoordelen. Andere mogelijkheden liggen bij het uitvoeren van actieonderzoek in de klas en aandacht voor domeindidactiek, zoals daar kan zijn de bètadidactiek. Het vraagt van de lerarenopleiders wel de erkenning van deze mogelijkheden en de bereidheid om de opleidingen naar dit model te vernieuwen.

Literatuur

Brok, P. den, & Levy, J. (2005). Teacher-student relationships in multicultural classes: reviewing the past, preparing the future. *International Journal of Educational Research*, 43 (1/2), 25-38.

- Brok, P. den, Wubbels, Th., Veldman, I., & Tartwijk, J. van (2010). The differential effect of the teacher-student interpersonal relationship on student outcomes for minority and mainstream students. *British Journal of Educational Psychology*, 80 (2), 199-221.
- Eerde, D. van, Hajer, M., & Prenger, J. (2008). Promoting mathematics and language learning in interaction. In J. Deen, M. Hajer & T. Koole (Eds.), *Interaction in two multicultural mathematics classrooms: processes of inclusion and exclusion* (pp.31-69). Amsterdam: Aksant.
- Griethuijzen, R.A.L.F. van, & Eijck, M.W. van (2010). *Science Education for Diversity, country report The Netherlands*. Rapportage. Eindhoven: ESoE-TU/e.
- Raat, J.H. (1981). Vakdidactiek natuurkunde als interdiscipline: mogelijk en noodzakelijk. Oratie. Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven.
- Vos, W. de (1995). Complementariteit van onderwijskundig en vakdidactisch onderzoek: een vakdidactische (?) visie. *Tijdschrift voor Didactiek der β -wetenschappen*, 13, 237-253.

De volledige oratie kan worden gedownload via: <http://alexandria.tue.nl/extra2/redes/brok2011.pdf>

